

Matičin ustanovnik, umrl 18. febr. 1870. leta, češ, da je doživel 1870. leto, za katero so se izdale knjige.

Naj slavní odbor vstreže vsem trem prošnjam. (Odbor pritrdi.)

Pri tej prilíki g. dr. Razlag nasvetuje, naj se tiste knjige, katerih Matica more še oddajati, podaré tudi „bralnemu društvu“ v Mali nedelji na Štajarskem. Gosp. Lésar podpira ta predlog ter izreka željo, da bi se več takih družeb in knjižnic iz Štajarske oglasilo za Mačične knjige in stavi predlog: naj odbor pooblasti upravištvu ali tajništvu, da jim ustreže in vselej potem prihodnji skupščini sporočí, katerim društvom ali knjižnicam so se podarile knjige. (Odbor pritrdi obema nasvetoma.) (Dal. prih.)

Slovansko slovstvo.

* „Jugoslavija“ se bode imenoval časnik, ki začénja julija meseca izhajati vsak teden v veliki osmini v Bukureštu. Za Avstrijo mu je cena za celo leto 7 gold., za pol leta 3½ gold., za četrt leta 1¾ gold. Naročnina naj se pošilja na g. A. Andrič-evo tiskarno pod naslovom: „Imprimerie A. Andrić, Bukurest, Intrarea Rosetti Nr. 7“, dopisi pa na vredništvo „Jugoslavija“ Bukurest). „Jugoslavija“ hoče po programu svojem pripravljati pot zedinjenju Jugoslavenov, to je, Hrvatov, Srbov, Slovencev in Bolgarov. Vrednik časniku je Jovan Pohar, Slovenec, rodoljub trdnega značaja.

* *Vrtić*. Pjesme Franje Krsta Frankopana. kneza Tržačkoga. Izdao Ivan Kostrenčić v Beču, tiskom D. Albrechta u Zagrebu 1871.

Pod tem naslovom je ravnokar na svetlo prišla zanimiva zbirka, 10 pól obsegajoča, Frangopanovih pesem, ki bi bila morebiti še mnogo mnogo let v dunajskem arhivu državnem zakopana ležala, ako, kakor velečenjeni izdatelj gosp. Ivan Kostrenčić sam v predgovoru pravi, ne bi bil prišel v Beč slavní predsednik jugoslavenske akademije dr. Rački, iskaje gradiva za objasnjenje one žalostne urote, zaradi katere sta dva moža plemenitih hrvaških rodov in Peter Zrinski in Franjo K. Frankopan leta 1671. v dunajskem Novem mestu po odloki cesarja Leopolda I. bila ob glavo djana. Po naključbi je gosp. Kostrenčić v snopiču „Hungaria“ našel zbirko hrvaških pesem, ki jo je, kakor predgovor pesnika samega kaže, Frankopan pod imenom „Gartlic za čas kratiti“, nameraval na svetlo dati. Pesmi tedaj, ki bi bile imele zagledati beli dan že leta 1671., zagledajo ga še le leta 1871. Če tudi v zgodovini jugoslavenski imenitni Frankopan ni bil pesnik „natus“ — vsaj sam pravi, da „moja meštaria ni vrtlarja“ — so pesmi njegove vendar drage svetinje slovstvu jugoslavenskemu, za katere smo jako hvaležni gosp. izdatelju. Kar pa je nam Slovincem o teh pesmah še posebno milo, je to, da jezik v teh poezijah očitno kaže, da starohrvaški jezik je zelo podoben bil slovenskemu. — Cena Vrtiću v jako lični obliki je 1 gold. 20 kr. Naj bi tudi naši rojaki segli po tej zgodovinski spomenici!

Iz govorniških váj.

O časništvu slovenskem.

Tretji večer govorniških váj, katerim predmet je bilo časništvo (časnikarstvo) slovensko, je gosp. Fr. Potočnik pričel z blizo sledečim govorom:

Časništvo je zrcalo politíčne zrelosti vsakega naroda. Čem politíčno zreliši, čem bolj omikan je narod, tem bolje in tem bolj razširjeno je njegovo časništvo.

Časništvo je znamenje politíčnega gibanja; ono je znamenje politíčnega življenja narodovega; ono je spoznanje potrebe splošne in vspešne omike. Narod, kateri ima živo časništvo, kaže s tem, da čuti v sebi zrelost in pravico, gibati se na politíčnem polji. Politíčno nezreli narodi nimajo časnikov.

Neupravičeno je dandanes tisto puhlo besedovanje, da slovenski narod ni še politíčno zrel, — da je surov, — da nima še tiste omike, katere bi mu pravico dala, se ponosno vstopiti na stran drugih narodov, — da nima še terminologije za znanstva in uradovanje, — da se mora še zmirom ponižno vklanjsati drugim narodom, kateri so morebiti v omiki dva tri korake dalje kakor mi, — da nima zmožnosti za posebne svoje potrebščine sam skrbeti, ampak da je treba voditi ga kakor malo dete. Naš lepi slovenski jezik, v katerem se pišejo izvrstne knjige in časniki različnih vrst, in zrele misli in ideje, katere se v njih razodevajo, so temu priče.

Od nekdanj je slovenski narod bil drugemu narodu suženj, kajti jezik njegov bil je sistematično zatiran v javnem življenju, — a vendar ni bilo mogoče zatreti v njem narodne zavesti. Tudi tega priča je sedanje gibanje našega časništva. Kdo neki bi bil mislil, da bode pod težkim jarmom trpinčeno truplo mile naše matere Slovenije še kdaj oživel? In vendar oživel je, da, že Vodniku je bila prilika dana zapeti: „Ilirija vstani!“ Vstala je, — al pravi časi, časi krepkega razvitka za-njo še niso bili prišli; še enkrat je zdihajoča omedlela, še enkrat je zamrla. — 1843. leta pa je naš častiti predsednik z „Novicami“ izbudil omedlélo našo mater, da nikdar več ne zamrje. Gospóda! to djanje pred blizo 30 leti, ob času, ko je on skor samec stal, podpiran le od male množice rodoljubov, na polji narodnega delovanja, je pravo zgodovinsko djanje v povestnici Slovencev, katero posebno le tisti ceniti moremo, ki smo v onem času živeli in opazovali ovire in težave, s katerimi se je on moral boriti. Po pravici tedaj imenujemo „Novice“ pomladansko solnce, ki je narodu našemu zasijalo po dolgi dolgi zimi, in očeta „Novic“ očeta slovenskega naroda.

Gosp. dr. Razlag nam je dokazal, kaj so nam viharji 1848. leta prinesli, in res je, da so oni viharji časi zasejali plodno seme našemu časništvu, tako, da danes že imamo veliko vrsto časnikov, kateri nam kažejo, da slovenski narod resnično živi, da politíčno živi.

Naj po vsem tem zdaj odgovorim na prvo vprašanje dr. Razlaga: koliko in kakošnih časnikov je Slovincem treba?

Ako bi mi tako materijalno podpora imeli, kakor je nimamo, — ako bi bogatih mecenov imeli kakor jih nimamo, rekel bi: naj izhaja toliko slovenskih časnikov, kolikor je listja in trave, kajti vsak slovensk listek je pripomoček našemu napredku. Ker pa naš mali narod ni bogataš, ker nimamo mnogo mecenov, in ker našim časnikom noben „dispositionsfond“ ne siplje podpore, zato pa več slovenskih časnikov izhajati ne more, kar toliko, kolikor jih revni naš narod sam plačati more.

V tem odgovoru leži tudi odgovor na misel, naj bi se časniki izdajali ne samo po podpori naročnikov, temuč tudi po denarni podpori narodnjakov, to je, po podpori narodne subvencije. — Gospodje! če je časnik kakoršne koli vrste res narodu koristen in potreben, bode ga narodno občinstvo rado samo podpiralo z naročnino; če pa časnik nima naročnikov, s tem narod kaže, da ne mara za-nj. Pa tudi je pomisliti, da časnik, kateri je subvencioniran od katere stranke koli, je odvisen in mora plesati po pišalki svojih gospodov.

Po vsem tem pridem do sklepa, v katerem sem edinih misli z gosp. dr. Razlagom, da je za nas mali in revni narod dosti en velik politíčen slovensk časnik,

kakoršnega v „Slov. Narodu“ že imamo. Al od mnogih strani sem slišal željo, naj bi se ta časnik v Ljubljano — v središče Slovenije — preselil; morebiti bo tudi mogoče sčasoma stroške tega časnika znižati, če bo Matica svojo tiskarnico imela. O tem pa se ne skladam z gosp. dr. Razlagom, da bi nam dnevnik ne bil potreben. Po mojih mislih bi nam dnevnik bil jako koristen; druga pa je: ali bi se mogel vzdržati, in iz tega ozira ne morem podirati mnenja dr. Razlagovega.

Dalje mislim, naj za vsaki del naših slovenskih krajev izhaja tednik, in sicer „Novice“ za Kranjsko, „Slov. Gospodar“ za Štajarsko, „Primorec“ za Primorsko in „Besednik“ za Koroško. Zraven njih bi še izhajali stanovski listi: „Danica“, „Učit. Tovarš“, „Pravnik“ in za mladost „Vrtec“. Želeti je slednjič še dobrega šaljivega lista. Gradivo „Brenceljnov“ je po mojem mnenju premalo objektivno in preveč osobno. Ako bi drugo pot nastopil in bi za vodilo imel „utile dulci“, koristen bi bil narodu.

Konečno še malo besedic o nemškem časniku.

O tem predmetu se je že veliko govorilo; nekteri skozi in skozi nepotrebnost in celó škodljivost nemškega časnika trdijo; drugi pa ravno tako dosledno dokazujejo potrebo in korist nemškega lista. Jaz danes o tem ne bom obširno govoril; mogoče, da drugi pot kaj več povem. Danes tedaj le par besedi. — Gotovo, gospodje moji, nemški časnik za večino našega naroda, ki nemški ne ume in tedaj takega lista ne bo bral, ni treba; tudi za čitalnice, za sokola itd. ni potreben, — al potreben nam je za brambo naših pravic, naših svetinj, poštenja našega naroda nasproti veliki čedi nasprotnikov na zemlji domači. (Govornik našteva zdaj te vrste nasprotnikov in konča z očitno pohvalo sprejeti govor svoj tako-le:) Takim ljudem se mora „tajč“ povedati, kaj je pravica, kaj hudobija, kaj resnica, kaj laž. In v ta cilj in konec bil bi koristen nemšk časnik.

Dopisi.

Iz Trsta 11. junija. (*Rojanska čitalnica*) je imela 8. dne t. m. izvrstno „besedo“, v koji se je tudi igrala igra „Dobro jutro“ s takim vspehom, da se bo na splošno zahtevanje občinstva 18. dne t. m. ponovila. Vljudno se vabijo k tej veselici vsi udje; neudje plačajo 50 soldov vstopnine. Odbor.

Rojan 8. junija. — Gledé na dogodbo 18. u. m. stavim učitelju g. Boninu sledeča vprašanja: Prašam Vas prvič: ali hočete Vi res posel družega Timevsa v okolici tržaški prevzeti? Pokazali ste res omenjeni dan, da ste kos brezverskemu poslu. — Vprašam Vas drugič: ali res mislite, da se Vam bode to tudi sponeslo na zemlji slovenski, med čisto samimi Slovenci? — Prašam Vas na dalje: ali res mislite, da Vas je tržaško starešinstvo proti naši volji zato k nam poslalo, da našim otrokom branite h krščanskemu nauku hoditi? Povem Vam, da nam je ljubša lepa priprava naših otrok za sv. obhajilo, kot vsa Vaša puhla modrost, od ktere v krčmah tako radi kvasite. Vaši „modrosti“ najlepše spričalo daje „historijica od 12—14 čebrov vina“. Kaj da hočem s tem reči, boste menda lahko razumeli; ako ne, poprašajte dobrotno enega ali družega učitelja okolice tržaške, ki je tudi dober organist. Gospodine Bonin, dve leti in pol ste svoje rožičke skrbno zakrivali; zdaj ste jih pokazali, in to je prav, da vsaj vemo, kakošna načela Vas vodijo!

Kmet, ki ne mara za brezverstvo.

Od Kolpe 8. junija. A. R. — Ne morem si kaj, drage „Novice“, da ne bi Vam povedal neko dogodbo, prav mično historijico, ki jo je čez kočevske hribe prinesla sapa iz Kočevja do nas, in ki nam priča „in-

teligencijo“ in „humaniteto“ preliberalne okrajne vlade pod regimentom Fladungovim. Neka Marija Osterman iz Ograje (Suchenräuter) hiš. št. 1. je 16. maja t. l. ob treh zjutraj nagloma umrla. Bila je 22 let stara in v osmem mesecu noseča. Mož njen je brzo tekel v Kočevje, da bi se, če mogoče, vsaj dete rešilo — toda naši okrajni „consules“ zaukažejo ženo meni tebi nič pokopati! — Vprašamo le: ali mar ni nobene postave, da se take žene morajo obducirati, morebiti celó še pred „Kaiserschnitt“ narediti itd.? — Po naših morebiti neumnih mislih je mogoče, da so živo dete v maternem telesu pokopali? „Um Antwort wird gebeten“, kajti ljudstvo je neizrečeno nevoljno v onem kraju. Da! ako se pri nas civiliziranih decembristih taka godi, kako neizrečeno omilovanja vredni ste — federalistični surovi Slovenci! — To je faktum, ki naj ga častiti ljubljanski „Sanitätsrath“ v prevdarek vzame, da se izvé, ali sta gospoda Fladung in Pfefferer pravo vkrenila ali ne. — Imel bi Vam še marsikaj poročati, kar čujemo iz „srca“ Kočevskega, pa očaran od melodij „die Wacht am Rhein“ je človek tako, da le še malo, pa se misli v tretjih nebesih, in se ne briga več za zemeljske reve.

Iz Kranjskega 6. junija. — Dopisnik iz Brega na Primorskem od 17. maja piše o ondašnjih razmerah, pa mu niso znane tamošnje. On pripoveduje o učiteljskih zadevah v Dolini in Boljuncu, al njegov načrt nikakor ni podoben sedanji dôbi. Una dva učitelja, ki ju v vrsto narodnjakv šteje, nista službe sedaj zapustila, ampak eden vže pred poltretjim letom, a tudi ne zarad slabe plače, ampak le na boljšo službo je šel. Drugi je odrinil pred poldrugim letom, a tudi ne samo zarad slabe plače. Kaj pa naslednika, v kateri reči nista svojemu poslu kos? Ali ne spolnujeta popolnoma, kakor šolske postave velijo, svojega posla? nista li oba narodnjaka, zanemarjata mar svoj posel? Vsi pa niso enakih zmožnosti a tudi ne pripravljeni za prilizovanje; kaj tacega tudi dopisnik tirjati ne more. — Dalje pravi dopisnik, da čitalnica v Boljuncu hira; vprašam le: ali ni morda tudi dopisnik kriv tega? A to se ne godi samo čitalnici v Boljuncu, temuč tudi mnogim drugim, katerih pa dopisnik ni hotel omeniti. Čitalnica v Boljuncu je imela v začetku 15. maja 1870. leta 62 udov, al žalibože! kako so mesečne plače odraštovali, izvzemši kakih 10 udov? Pozvedite gosp. dopisnik to pri predsedniku sami. Brez hrane pa nobena čitalnica na krepkih nogah stati ne more, tedaj tudi Boljunska ne. Da bi samo učitelja Dolinski in Boljunski čitalnica zdržavati mōgla, tega vendar nihče zahtevati ne more, kdor pristransko ne sodi. Prav je, da se sèm ter tje malo podreza, kjer je národno gibanje zanikerno, da se narod zbudi iz spanja, al — krivda naj se ne pripisuje takim, ki niso krivi ali vsaj ne v prvi vrsti krivi.

Iz Cerknice 6. junija. ☺ — Z obžalovanjem smo brali v 21. listu „Novic“ dopis iz Cerknice, ki napada neke prav poštene in priljudne mladenče iz Cerknice (dopisnik je imenuje „rumene fantičke“), češ, „da so pri vsej svojej otročariji poštenega moža ob splošno zaupanje pripravili, kar se je pri zadnji volitvi tudi zgodilo“. — Ta glas je od konca do kraja — neresničen. V Cerknici ni noben poštenjak izgubil splošnega zaupanja, in to najmanj o preteklih volitvah, ki pa gotovo niso bile izraz občnega mnenja. Ko je dopisnik pisal svoj dopis, šinil je va-nj ravno oni duh neprijaznosti, ki je vsakemu političnemu delovanju sovraž. Tukaj ne biva noben nemškutar, česar ni menda na vsem Kranjskem; ravno tako gotovo je, da bi se ne dala napraviti nikjer ložeje taka čitalnica kakor v Cerknici, ki bi v resnici a ne samo po videzu zdatnejše delovala gledé na národno gibanje kakor tudi na oživljevanje narodnega čuvstva, ko bi tukaj, kakor